

Instytut Pamięci Narodowej - Archiwum

<https://archiwum.ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/2343,Wystawa-Sprawiedliwi-wsrod-Narodow-Swiata-Pomoc-Polakow-dla-ludnosci-zydowskiej-.html>
10.04.2026, 05:47

Wystawa „Sprawiedliwi wśród Narodów Świata. Pomoc Polaków dla ludności żydowskiej w Małopolsce w latach 1939-1945” - Leżajsk, lipiec-sierpień 2008 r.

Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Rzeszowie zaprasza na wystawę „Sprawiedliwi wśród Narodów Świata. Pomoc Polaków dla ludności żydowskiej w Małopolsce w latach 1939-1945”, która do 24 sierpnia będzie eksponowana w Muzeum Ziemi Leżajskiej przy ul. Mickiewicza 20 A w Leżajsku.

Celem wystawy jest przybliżenie sylwetek Polaków, którzy w latach 1939-1945, ryzykując własnym życiem, pomagali ludności żydowskiej uniknąć śmierci, na którą ci ostatni skazani byli przez Niemców. Na wystawie ukazano pomoc indywidualną i zorganizowaną osób świeckich oraz duchownych. Na planszach pokazano kilka takich kryjówek. Dodatkowo zamieszczono niepełny wykaz i fotografie osób z terenu Rzeszowszczyzny, które Instytut Yad Vashem odznaczył medalem „Sprawiedliwy wśród Narodów Świata”.

Dzięki szeroko zakrojonym poszukiwaniom w archiwach i muzeach oraz w zbiorach osób prywatnych na wystawie zgromadzone zostały unikalne zdjęcia, dokumenty i relacje. Wśród nich są np. odnalezione w archiwum rzeszowskiego oddziału IPN oryginalne wyroki śmierci, wydane przez Specjalny Sąd Niemiecki na Polaków za ukrywanie Żydów, czy afisze informujące o wykonaniu kary śmierci na osobach udzielających ludności żydowskiej schronienia. Najczęściej jednak sprawcy takich „przestępstw” rozstrzeliwani byli na miejscu. Obowiązywała przy tym zasada odpowiedzialności zbiorowej, zdarzało się więc – jak w przypadku rodziny Ulmów z Markowej, której poświęcona została osobna paleta – że śmierć ponosiła cała rodzina, a nawet sąsiedzi.

Mimo to spora grupa Polaków z różnych względów, m.in. religijnych i humanitarnych, z powodu współczucia oraz dzięki dużej odwadze cywilnej, brała udział w ratowaniu konkretnych osób narodowości żydowskiej. Najczęściej była to pomoc doraźna, jednorazowa, wynikająca z potrzeby chwili, jak np. wskazanie drogi ucieczki przed obławą czy obdarowanie jedzeniem. Na wystawie zaprezentowane zostały także formy pomocy stałej, która polegała na wyrabianiu dla Żydów tzw. aryjskich papierów, wyszukiwaniu im odpowiednich mieszkań, staraniach o pracę czy długotrwałym ukrywaniu w przemyślnie zbudowanych kryjówek w domach, zabudowaniach gospodarczych czy w lasach.

Na szczególną uwagę zasługuje mapa Rzeszowszczyzny – sporządzona specjalnie na potrzeby tej wystawy, na której zaznaczone zostały miejsca, w których ratowano Żydów.

Serdecznie zapraszamy.